

GEOGRAFIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA: SKĄD I DOKĄD?

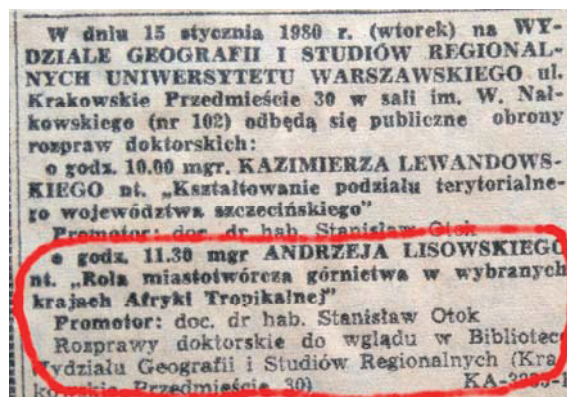
Słowo wstępne

*Miarą naszych lat jest lat siedemdziesiąt
lub, gdy jesteśmy mocni, osiemdziesiąt;
a większość z nich to trud i marność:
bo szybko mijają, my zaś odlatujemy...*
[Ps 90[89], 10]

Niniejszy zeszyt *Prac i Studiów Geograficznych* (jego dopełnieniem jest zeszyt 65.3.) zawiera dwa rodzaje tekstów: artykuły naukowe oraz moduły okolicznościowe (o czym niżej). Otwierającą część woluminu wypełniają refleksje dotyczące geografii, a zwłaszcza geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, które razem tworzą nową dyscyplinę naukową w klasyfikacji ministerialnej, wprowadzonej w życie *Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Zarówno pierwsze miesiące obowiązywania rzeczonyj ustawy, jak i ostatnie lata ją poprzedzające zdążyły tyleż zarysować pejzaż możliwości, konieczności i szans dla polskiej geografii społeczno-ekonomicznej, co rozwinąć panoramę absurdu, inercji i zaniechania, odczuwanych coraz częściej przez badaczy (zresztą nie tylko w ramach nauk geograficznych i pokrewnych). Autorzy zamieszczonych tutaj przemyśleń akcentują istotne implikacje nowych regulacji prawnych dla praktyki uprawiania nauki, ale przede wszystkim wskazują konsekwencje natury merytoryczno-formalnej i organizacyjno-funkcjonalnej dla kształtującego się poniekąd na nowo krajobrazu polskiej geografii. Znajdziemy w tych tekstach wiele przezornych rekomendacji i konstruktywnych wniosków, wynikających z wieloletniego doświadczenia zawodowego Autorów. Znakomitym bodaj komentarzem do wzmiankowanej argumentacji wydaje się przeprowadzona przez Martę Piasecką rozmowa z Profesorem Andrzejem Lisowskim.

A skoro o Nim mowa, to na parę akapitów cofnijmy się w czasie...

W grudniu 1979 roku wysłano z Uniwersytetu Warszawskiego do redakcji *Życia Warszawy* – tradycyjną wówczas w takich przypadkach – prośbę o zamieszczenie na łamach tegoż dziennika zawiadomienia o publicznej obronie rozprawy doktorskiej magistra Andrzeja Lisowskiego pt. *Rola miastotwórcza górnictwa w wybranych krajach Afryki Tropikalnej*. W anonsie prasowym pojawiła się zapowiedź obrony we wtorek 15 stycznia 1980 roku o 11:30, w sali im. Wacława Nałkowskiego na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego przy ulicy Krakowskie Przedmieście 30.

Anons prasowy w *Życiu Warszawy*
(styczeń 1980 roku)

Obrona przyniosła Andrzejowi Lisowskiemu stopień naukowy doktora nauk geograficznych, a dyplom doktorski sygnowali promotor rozprawy doc. dr hab. Stanisław Otok, dziekan prof. dr hab. Zdzisław Mikulski oraz rektor UW prof. dr hab. Henryk Samsonowicz.

We wrześniu 1994 roku odbyło się zaś kolokwium habilitacyjne Andrzeja Lisowskiego na podstawie rozprawy pt. *Skutki występowania wybranych zagrożeń naturalnych i ich percepcja w Polsce*. Recenzentami w przewodzie habilitacyjnym byli profesorowie Jerzy Kondracki, Wiesław Maik i Henryk Zimny, a konsekwencją – uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk o Ziemi w zakresie geografii – geografii społeczno-ekonomicznej.

Dekadę później Andrzejowi Lisowskiemu nadano tytuł profesorski – został profesorem nauk o Ziemi (2004). Zajmował w tym czasie stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Warszawskiego (od 2001 roku), po habilitacji zasiadał w Radzie Naukowej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych, stał się członkiem Komisji Geografii Ludności i Osadnictwa w Polskim Towarzystwie Geograficznym, kierował Zakładem Geografii Społeczno-Ekonomicznej WGiSR UW, współtworzył Radę Studium Doktoranckiego, przez dwa lata piastował godność prodziekana ds. personalnych i współpracy z zagranicą oraz brał udział w pracach Komisji Senackiej Uniwersytetu Warszawskiego ds. rozwoju kadr naukowych i dydaktycznych, jak również komisji „Monitoring Cities of Tomorrow” Międzynarodowej Unii Geograficznej.

W 2007 roku Andrzej Lisowski zostaje mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego Uniwersytetu Warszawskiego, w tym roku zasiada też w Komitecie Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk, w rok później zaś rozpoczyna pierwszą z dwóch czteroletnich kadencji na stanowisku Dziekana Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW. W międzyczasie zostaje wybrany do Sekcji II (Nauk Ekonomicznych) w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów. Równocześnie w latach 2006–2018 kieruje Zakładem Geografii Miast i Organizacji Przestrzennej, a w latach 2016–2018 pełni funkcję dyrektora Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej. Od 1977 roku do dzisiaj wypromował 101 magistrów, a od 1999 roku – sześciu doktorów (są to: Waldemar Wilk, Marek Pieniążek, Sylwia Dudek-Mańkowska, Dorota Mantey, Magdalena Fuhrmann i Majdah Kattea).

Podczas Kongresu Geografii Polskiej w Warszawie (12–14 kwietnia 2018 roku) (fot. J. Suchożebrski)

Kluczowymi wątkami merytorycznymi, przez lata podejmowanymi naukowo przez bohatera powyższych passusów, były (chronologicznie): Afryka (np. w pierwszych artykułach o górnictwie w Zambii czy bantu- stanach w Namibii), problematyka miejska (zainicjowana namysłem nad osiedlami górniczymi w Sierra Leone), procesy urbanizacyjne, geografia polityczna, geografia społeczna (m.in. uprzystępniona w postaci przejrzystej i porządkującej narracji akademickiego podręcznika), percepcja i konsekwencje społeczne zagrożeń naturalnych (jedno z pierwszych w polskiej literaturze geograficznej rozpoznań syntetyzujących), budownictwo mieszkaniowe, transformacja społeczno-ekonomiczna Polski (z uwzględnieniem aspektów przestrzennych), geografia miast (m.in. w argumentacji o mieście dualnym), koncepcje przestrzeni w geografii człowieka (wątek zwieńczony książką profesorską – klasycznym wykładem, stanowiącym do dzisiaj kanon problematyki), status geografii (społeczno-ekonomicznej) w systemie nauki, *last but not least* procesy suburbanizacyjne (na czele z przełomowym dla niektórych badaczy artykułem o Janusowym obliczu suburbanizacji). Pewne zagadnienia – takie jak miasto, geografia społeczna czy przestrzeń – powracały nader regularnie w myśli badawczej Andrzeja Lisowskiego.

Wróćmy do chwili obecnej...

Inspiracją, impulsem i okolicznością dla przygotowania dwóch tegorocznych zeszytów *Prac i Studiów Geograficznych* przez zespół redakcyjny¹ stał się Jubileusz Profesora Andrzeja Lisowskiego. Pragnęliśmy docenić wkład Jubilata w polską geografję i dlatego też zwróciliśmy się do wybranych osób z różnych ośrodków geograficznych w Polsce z prośbą o intelektualne zmierzenie się z niektórymi zasadniczymi wątkami badawczymi, które wcześniej podejmował w swoich pracach. Nad dynamiką i tożsamością dyscypliny geografii historycznie, analitycznie i syntetycznie (na łamach zeszytu 65.2.) pochyłili się zatem: Jerzy J. Parysek, Andrzej Richling, Iwona Sagan, Tadeusz Stryjakiewicz i Przemysław Śleszyński. Natomiast (w zeszycie 65.3.) na problematyce miejskiej skoncentrowali się: Mirosława Czerna, Sylwia Kaczmarek, Andrzej Kowalczyk (rozpoznający wątek afrykański, korespondujący z nigeryjskimi autopsjami Jubilata z pierwszej połowy lat 80. XX wieku i nieco wcześniejszymi ustaleniami z Jego rozprawy doktorskiej) i Janusz Słodczyk, jak również Magdalena Fuhrmann (przedstawiająca wieloletnią pasję Jubilata do gry w tenisa!) i Sylwia Dudek-Mańkowska (nawiązująca w tekście do nieprzemijającej słabości Jubilata do jamników). Zagadnienia suburbanizacyjne postanowili zaś przedyskutować: Tomasz Kaczmarek, Dorota Mantey, Lidia Mierzejewska i Magdalena Wdowicka. Wreszcie polemikę z (okazjonalnie pogłębianymi przez Jubilata) motywami czasu oraz chorologii podjęli Jacek Kaczmarek i Mikołaj Madurowicz.

Współtwórcami niniejszego i następnego zeszytu są wyżej wzmiankowani P.T. Autorzy oraz Recenzenci, którzy z kolei podpowiedzieli tym pierwszym, jak udoskonalić, uczynić bądź doprecyzować treść i formę rozważań. Wobec tego w tym miejscu niech będzie wolno redaktorom obydwu zeszytów złożyć podziękowanie – wyjątkowo imiennie – P.T. Recenzentom: Krzysztofowi Bierwiaczkowi, Emilii Bogackiej, Markowi Degórskiemu, Bogusławowi Fiedorowi, Krzysztofowi Gwosdzowi, Antoniemu Jackowskiemu, Wioletcie Kamińskiej, Piotrowi Lorensowi, Jerzemu Makowskiemu, Hannie Mamzer, Izabeli Mironowicz, Wojciechowi Pisuli, Grażynie Prawelskiej-Skrzypek, Marii Skoczek, Maciejowi Smętkowskiemu, Markowi Sobczyńskiemu, Krystynie Solarak, Krzysztofowi Stachowiakowi, Pawłowi Swianiewiczowi, Romanowi Szulowi, Dorocie Wantuch-Matli, ZygmuntoWi Waśkowskiemu, Grzegorzowi Węclawowiczowi i Anicie WolaniuK.

Zeszyty *Prac i Studiów Geograficznych* o numerach 65.2. i 65.3. w zamyśle miały zostać wręzione Profesorowi Andrzejowi Lisowskiemu z okazji siedemdziesięciolecia Jego urodzin w maju 2020 roku, podczas specjalnej sesji w ramach ogólnopolskiej interdyscyplinarnej konferencji naukowej pt. *Użytkowanie współczesnej przestrzeni miejskiej*. Niestety, obrady byliśmy zmuszeni odwołać z powodu pandemii wirusa *SARS-CoV-2*, zapoczątkowanej w grudniu 2019 roku w Wuhan, stolicy chińskiej prowincji Hubei, skąd rozprzestrzeniła się po całym świecie, zbierając żniwo w setkach tysięcy ofiar. W marcu 2020 roku Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) ogłosiła, że epicentrum pandemii stała się Europa, a następnie Ameryka Północna, w tym czasie najmocniej doświadczonymi przez koronawirus (*COVID-19*) państwami były Włochy, Hiszpania, Francja oraz Stany Zjednoczone. Z uwagi na nieprzewidywalność dynamiki sytuacji związanej z zagrożeniem epidemiologicznym zdecydowaliśmy się więc przenieść wspomnianą konferencję na wiosnę 2021 roku, licząc, że w tym momencie będziemy mogli mówić o pandemii w czasie przeszłym. Przypo-

¹ Chodzi o zespół redakcyjny rzeczonych dwóch zeszytów *Prac i Studiów Geograficznych* o numerach 65.2. i 65.3. – w składzie: Mikołaj Madurowicz, Małgorzata Durydiwka, Aleksandra Korpysz, Magdalena Fuhrmann i Waldemar Wilk.

mnijmy, że Profesor Andrzej Lisowski wiele lat poświęcił badaniom społecznych konsekwencji zagrożeń naturalnych...

Nie chcemy wszelako odkładać sposobności pogratulowania Jubilatowi – **Profesorowi Andrzejowi Lisowskiemu** – wspaniałej rocznicy. Ukończenie siedemdziesięciu lat to dla wielu osób chwila podsumowania, syntezy czy bilansu. Pomimo tego, iż pokusiliśmy się w ostatniej partii niniejszego zeszytu o dwa niewielkie zestawienia – dotyczące problematyki prac dyplomowych prowadzonych przez Jubilata oraz (oby niepełnej) bibliografii Jego prac naukowych i popularnonaukowych – to jesteśmy przekonani, że na syntezę dokonań Jubilata jeszcze za wcześnie, a bilans również pozostaje kwestią otwartą... Mamy tedy cichą nadzieję, że pogłoski o przejściu na emeryturę Profesora Andrzeja Lisowskiego są jedynie pogłoskami, a Jego udział w życiu intelektualnym (nie tylko) polskiej geografii nadal będzie aktywny i znaczący, jak do tej pory.

Ad multos annos, Panie Profesorze! Proszę się nie frasować – i pamiętać, że...

*... życie to nie tylko siedemdziesiąt lat,
To także szansa przeczytania, że „BYŁ SAD...”,
To szczypta szczęścia, Nobel pewny, lot gdzie Mars...
To bohaterstwo w jednej farsie z wielu fars,
To bal nad bale, żal nad żale, płacz plus śmiech,
Niespodziewany mat i upragniony grzech...
Rzut w stadion Słońca globem, bieg przez płotki dat –
Bo życie to nie tylko siedemdziesiąt lat!
To pestki zalet w jabłku i dżdżownice wad.
Idioty powieść głośna, co nie znaczy nic,
To nędzny aktor, który nie wie, gdzie jest widz!
Bo życie to nie tylko siedemdziesiąt zim,
To dla miliardów innych pukań serca rym.
Lecz życie przede wszystkim to kładący wist,
To pamięć w ogniu bogów i wysłany list!*

Mikołaj Madurowicz
8 maja 2020 roku, Warszawa